

відкрито на честь місцевого управителя селища у 1869–1876 рр. Олександра Федоровича Можайського (1825–1890), який тут винайшов і вперше випробував модель планера [6, с. 96].

У 1976 р. створено музей історії Уладово-Люлинецької селекційно-дослідної станції з питань буряківництва, бобових та багаторічних трав. Засновником і першим директором став кандидат сільськогосподарських наук, заслужений агроном УРСР К. Швайко. У 1982 р. музею присвоєно звання «народний». Його експозиція музею розкриває історію заснування, діяльність селекційної станції та її науковців Л. Семполовського, М. Буліна, В. Буліна, К. Швайка, П. Шульги, М. Кота, А. Розвадовського [1, с. 80].

Отже, у зазначений період в області було відкрито 25 нових музеїв, що відомі, а багато з них діють і нині. З них вісім музеїв – на честь визначних діячів, героїв і громадян, які народилися чи проживали в різні часи на території області. Сім музеїв історії сіл, два – історії міста, п'ять краєзнавчих музеїв та три з різних галузей діяльності людини. Одному музею в ті роки було присвоєно звання «народного».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Народна освіта і культура у Вінницькій області: статистичний збірник. Вінниця: Вінницьке обласне управління статистики, 1991. 84 с.
2. Москаленко М. Тиманівські музеї // Людина і світ. 1971. № 8. С.7–10.
3. ДАВіО, ф.151, оп.9, стр.2531.
4. Вовкодав В. П. В музеї Устима Кармелюка // Народна творчість та етнографія. 1982. № 1. С. 87–88.
5. Гненний М. Музей Василя Порика // Пам'ятки України. 1973. № 2. С. 49–50.
6. Винничина: к 60-летию образования СССР: статистический сборник. Вінниця: ЦСУ УССР, 1982. 190 с.
7. Українська РСР у цифрах у 1985 році: короткий статистичний довідник. Київ: Техніка, 1988. 198 с.
8. Новиков П. П. Музеи села Тимановки. Київ: Мистецтво, 1975. 24 с.

Олена Гордієнко

МУЗЕЙ КОМПОЗИТОРА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА ЯК СКЛАДОВА МУЗЕЙНОЇ МЕРЕЖІ ВІННИЧЧНИ: ВІДНОВЛЕННЯ, РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА РЕЕКСПОЗИЦІЯ

Анотація. *Стаття висвітлює історію створення, реставрації та реекспозиції Музею композитора Миколи Леонтовича у с. Марківка як важливого осередку збереження культурної пам'яті регіону. Проаналізовано науково-методичний підхід до формування нової експозиційної концепції, поєднання меморіальних, документальних та мультимедійних складових.*

Підкреслено роль музею в актуалізації творчої спадщини композитора та розвитку сучасного культурно-освітнього середовища Вінниччини.

Ключові слова: музей, музейна мережа, історія музейної справи, музейна практика, історико-культурна спадщина, Микола Леонтович, меморіальний комплекс, музейна комунікація.

Olena Gordienko

THE MUSEUM OF THE COMPOSER MYKOLA LEONTOVYCH AS A COMPONENT OF THE MUSEUM NETWORK OF THE VINNYCH REGION: RESTORATION, RECONSTRUCTION AND REEXPOSURE

Abstract. *The article examines the history of the establishment, restoration, and re-exhibition of the Mykola Leontovych Memorial Museum in Markivka as a significant institution for preserving regional cultural memory. The study analyzes the research-based approach to developing the new exhibition concept, integrating memorial, documentary, and multimedia elements. The role of the museum in actualizing the composer's heritage and contributing to the contemporary cultural and educational environment of Vinnytsia region is emphasized.*

Keywords: *museum, museum network, history of museum studies, museum practice, cultural heritage, Mykola Leontovych, memorial complex, museum communication.*

У 1969 р. жителі сіл Марківка та Степанівка Теплицького району на загальних зборах ухвалили створити меморіальний комплекс славетного українського композитора Миколи Леонтовича в с. Марківка на території садиби його батька Дмитра Феофановича, де загинув композитор. Керівництво села звернулося з листом про наукову допомогу у створенні експозиції до голови Вінницького обласного товариства охорони пам'яток історії та культури професора Василя Борщевського, який тоді очолював кафедру української літератури у Вінницькому державному педагогічному інституті ім. М. Островського (тепер – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського). Збір матеріалів з цього питання був доручений викладачу музично-педагогічного факультету Анатолію Завальнюку, який невдовзі став автором наукової частини експозиції музею. Архітектурний та художній проекти музею виконав львівський архітектор Ярослав Ульгурський.

Той факт, що 1977 р. був оголошений UNESCO роком Миколи Леонтовича, пришвидшило будівництво музею. На Львівській скульптурній фабриці виготовлено бронзове погруддя композитора за художнім проектом скульптора Галини Кальченко та впорядковано могилу композитора з навколишньою територією. Музей було відкрито у грудні 1977 р. [1, с. 93–101], а у 1982 р. закладу присвоєно звання «народний» [2, с. 78–79].

У листопаді 2012 р. експозицію музею було закрито для відвідувачів через аварійний стан приміщення, в якому були наявні тріщини та просадки несучих стін, суттєва руйнація штукатурки на стінах та стелі [3, арк. 3]. У 2015 р. постало питання про передачу закладу на баланс області. Так, рішенням 41 сесії 6 скликання Вінницької обласної ради від 26 вересня 2015 р. № 956 заклад став філією Вінницького обласного краєзнавчого музею. Тоді розпочалась копітка робота з реконструкції існуючого приміщення та розробки нової експозиції.

Колективу наукових співробітників вдалось представити на новому рівні життєвий, творчий шлях видатного українського композитора та вшанування його пам'яті. На основі їх наукових розвідок написана ґрунтовна історична довідка, розроблена наукова концепція, складені тематико-структурний та тематико-експозиційний плани оновленого музею [4].

Для того, щоб експозиція відповідала усім сучасним вимогам, було залучено архітектора, керівника проектно-виробничої організації «Майстерня музейних проектів», члена Спілки дизайнерів України, Національної спілки архітекторів України, Українського комітету Міжнародної ради Музеїв (ICOM) Олександра Антонця, який розробив та виготовив дизайн-проекти нової експозиції та проєкт землеустрою на територію пам'ятки історії національного значення «Могила композитора М. Д. Леонтовича» та територію музею.

Експозиція музею М. Д. Леонтовича розміщена у чотирьох експозиційних залах. Найбільша за площею перша зала присвячена життєвому шляху та творчості композитора. Відповідно до художнього рішення, експозиція побудована у вигляді паралельного демонстрування експозиційного матеріалу: на стіні розташовані крупноформатні пейзажні світлини населених пунктів, де у різні періоди жив композитор, а в експозиційній консолі вздовж стін подані експонати та документальні матеріали.

Знаковим і смисловим центром цієї зали стали розміщений на центральній стіні крупноформатний портрет М. Д. Леонтовича роботи Б. Реріха 1921 р. та родинне піаніно Леонтовичів. Карта Вінниччини, на зворотній стороні стіни, символізує назву першого експозиційного розділу «Вінниччина – батьківщина М. Д. Леонтовича», де нанесені населені пункти, з якими пов'язаний життєвий шлях митця.

Через показ особистих речей родини Леонтовичів, родинні фото, копії документів та листів, експозиція розповідає про дитячі та юнацькі роки композитора, його батьків і родину, роки навчання, викладацьку діяльність, перші творчі кроки, навчання у Санкт-Петербурзі, викладання співів у залізничній школі м. Гришино, що на Донеччині, особисте життя митця.

Завершальні матеріали експозиції першої зали стосуються останніх років життя митця та його незавершеної опери «На Русалчин Великдень».

Візуальний акцент експозиції цієї зали – каліграфічна композиція із назвами творів славетного композитора та копії партитур його творів.

Для проведення лекцій і культурно-освітніх заходів тут застосовуються аудіо- та аудіовізуальні інсталяції системи мультимедійного супроводу, встановлений мультимедійний термінал, до медіабази якого увійшли: біографія композитора, ноти оригінальних творів М. Д. Леонтовича та народних пісень у його обробці, аудіо- й відеозаписи виконання творів композитора, кіно-, теле-, відеосюжети про життя і творчий шлях М. Д. Леонтовича, які не були висвітлені у музейній експозиції.

У другій і третій експозиційних залах здійснено реконструкції кабінету батька композитора – священника Дмитра Феофановича Леонтовича та вітальні родини Леонтовичів. Відтворення реальної обстановки життя і діяльності священника здійснено в кабінеті батька, який не зраджуючи сімейним традиціям протягом кількох поколінь служив на духовній ниві. У цій експозиційній залі представлені ікони, богослужбові і духовні книги, предмети для звершення церковних таїнств, верхній одяг та головні убори духівництва того часу.

Предметний ряд вітальні складається, переважно, з меморіальних речей родини: обідній стіл, посуд, побутові речі, меблі тощо. Родзинкою цієї зали став відреставрований родинний килим XVIII ст.

У експозиційному розділі четвертої зали «Вшанування пам'яті М. Д. Леонтовича» представлені матеріали, що розповідають про заходи і події після смерті композитора. Зокрема, створення Всеукраїнського музичного товариства ім. Леонтовича та його філій, вшанування пам'яті композитора за кордоном, пам'ятні місця, пов'язані з його іменем, фестивалі і музичні свята, встановлені на честь митця пам'ятники та меморіальні дошки тощо.

Характер експозиційних матеріалів (документи, афіші, листівки) визначив і дизайн експозиції, де експонати скомпоновані на крупноформатних стендах та розміщені на стінах зали. Акцент експозиційної зали став бюст М. Д. Леонтовича (автор Є. Дзиндра), обабіч якого розміщені експозиційні вітрини з виданнями, присвяченими творчості композитора. У цій залі на моніторі демонструватиметься виконання творів композитора та застосовуватиметься звуковий супровід.

Реконструкція благоустрою прилеглої території могили композитора є конфігурацією майданчика з круговим замощенням, що візуально посилює акцентну роль існуючого пам'ятника, встановленого у 1952 р., який має статус пам'ятки історії національного значення. Чотири стели на суцільному стилобаті, що утворюють стилізовану ротонду, яка має багатофункціональне навантаження. На стелах вигравіювані назви творів М. Д. Леонтовича, що уособлюють творчу спадщину композитора. Стилобат пристосований для виконання функції сцени, де може розміститися

хор в три рівня. Верхню частину ротонди завершує нотний стан з фрагментом партитури всесвітньо відомого твору Леонтовича – «Щедрика».

Напередодні Дня Незалежності України, 22 серпня 2016 р. з великим успіхом пройшло урочисте відкриття оновленого музею та могили композитора.

Отже, Музей композитора Миколи Леонтовича у с. Марківка є важливим меморіальним і культурно-освітнім центром Вінниччини, що репрезентує не лише творчий доробок видатного українського митця, а й історію його родини, духовні й культурні витoki його світогляду. Історія створення, реставрації та реекспозиції музею засвідчує послідовність і сталість зусиль місцевої громади, науковців, музейників та державних інституцій щодо збереження й популяризації культурної спадщини України.

Оновлена експозиція, побудована на сучасних музейних принципах, демонструє інтеграцію документальної, меморіальної та інтерпретаційної складових, поєднуючи автентичні предмети з мультимедійними засобами і просторовими художніми рішеннями. Такий підхід дозволяє забезпечити глибоке занурення відвідувачів у життєвий та творчий світ композитора, а також розширити можливості музею як платформи для наукових, мистецьких і культурно-освітніх практик.

Важливим етапом у функціонуванні музею стало його включення до структури Вінницького обласного краєзнавчого музею, що створило інституційну базу для професійної наукової роботи, експозиційного оновлення, збереження фондів та розвитку музейної комунікації. Відкриття оновленого музею й меморіального простору у 2016 р. засвідчило не лише повернення до культурної традиції, але й відновлення поваги до творчої спадщини Леонтовича як частини української національної ідентичності.

Таким чином, музей композитора Миколи Леонтовича постає не лише місцем пам'яті, але й активним осередком культурного життя, де спадщина митця осмислюється у контексті сучасності, знаходить нових слухачів, інтерпретаторів і продовжувачів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Завальнюк, А. Ф. Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи. До 125-ї річниці від дня народження. Вінниця: Розвиток, 2003. 192 с.
2. Вінниччина музейна: Довідник. Вінницький обласний краєзнавчий музей. Вінниця, 2008. 96 с.
3. Дизайн-проект експозиції «М. Д. Леонтович – славетний син співучого Поділля» // Науковий архів Вінницького обласного краєзнавчого музею. 2015. 38 арк.
4. Наукова концепція нової експозиції музею М. Д. Леонтовича у с. Марківка Теплицького району Вінницької області // Науковий архів Вінницького обласного краєзнавчого музею. 2015.